TÂLCUIRI, PRELEGERI
ȘI
MEDITAȚII EVANGHELICE

Preot conf. univ. dr. CORNELIU-DRAGOȘ BĂLAN
Preot prof. univ. dr. NICUȘOR TUCĂ

TÂLCUIRI, PRELEGERI ȘI MEDITAȚII EVANGHELICE

EDITURA UNIVERSITARĂ
Bucureşti, 2020

Colecţia RELIGIE ŞI FILOSOFIE

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluţa Vişan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice (C.N.C.S.) şi inclusă de Consiliul Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BĂLAN, CORNELIU DRAGOŞ
Tâlcuiri, prelegeri şi meditaţii evanghelice / pr. conf. univ. dr. Corneliu-Dragoş Bălan, pr. prof. univ. dr. Nicuşor Tucă. - Bucureşti : Editura Universitară, 2020
Conţine bibliografie
ISBN 978-606-28-1186-0

I. Tucă, Nicuşor

2

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062811860

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2020
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, Bucureşti
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuţie: tel.: 021-315.32.47 /319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, Bucureşti
www.editurauniversitara.ro

Cuprins

I. ESEURI / 9

1. Dialectica binelui și răului. „A nu judeca pentru a nu fi judecat” / 10
2. Suferinței, nedreptății și morții nu li se poate răspunde întotdeauna cu argumente / 13
3. Negru și alb. Moarte și înviere / 18
4. Iubire, Patimi şi Înviere / 21
5. Iertarea - ca echilibru al vieții umane / 24
6. A-l iubi pe vrăjmaș înseamnă a iubi un om bolnav / 29
7. Despre invidie. A nu te putea bucura cu cel vesel / 33
8. Gândurile bune și gândurile rele... / 36
9. Să nu o transformăm într-o „moarte lentă pe canapea” / 39
10. Opera lui Dostoievski – un imens tablou antropologic creştin / 42
11. „Portretul lui Dorian Gray”, paradigmă a societății contemporane / 48
12. „Despre ceea ce nu se poate vorbi trebuie să se tacă” - (Ludwig Wittgenstein) - Eseu la Pilda Fiului Risipitor / 52

II. ARTICOLE / 59

13. Prigoană și martiriu în perioada comunistă – valențe teologice / 60

14. Mărturisirea credinței – condiție a mântuirii / 78

III. MEDITAȚII LA UNELE DUMINICI ȘI SĂRBĂTORI / 89

15. Regăsirea raiului pierdut. Incredibila greutate a iertării. Iertarea „în sens invers” (duminica izgonirii lui Adam din rai) / 90
16. Judecata lui Dumnezeu – bucuria întâlnirii și conștiința răspunderii (duminica Înfricoșătoarei Judecăți) / 108
17. Primejdia bogăției. Dregătorul evlavios și moral, dar zgârcit și nemilostiv (duminica a 30-a după Rusalii) / 122
18. „Unul care salvează de la moarte” (duminica a 9-a după Rusalii) / 138
19. Dumnezeu şi omul se întâlnesc în templu, în biserica de astăzi (Întâmpinarea Domnului - 2 februarie) / 145
20. Tristețea Mântuitorului și nestatornicia oamenilor (duminica Floriilor) / 153
21. „Lumea este alcătuită din sfinți și păcătoși care se țin de mână” - Eseu la Duminica Tuturor Sfinților / 167

IV. MAICA DOMNULUI ŞI SFINŢII – MEDITAŢII /173

22. Fără dureri i-a fost naşterea, fără dureri şi adormirea (Adormirea Maicii Domnului - 15 August) / 174
23. În Maica Domnului avem în cer o inimă de mamă / 185

24. Sfinţii Martiri – adevăraţii eroi ai religiei creştine. Moartea pentru Hristos, martiriul cel sfânt (Sfântul Dimitrie Izvorâtorul de Mir - 26 octombrie) / 192
25. Marea taină a sfinţeniei – capacitatea de a aduna suferinţa şi a dărui iubirea şi bunătatea (Sfântul Ierarh Nicolae – 6 decembrie) / 206
26. O viaţă închinată slujirii lui Dumnezeu şi semenilor (Sfântul Ierarh Spiridon - 12 decembrie) / 214
27. „Apostolii creștinismului din veacul al IV-lea” (Sfinții Împărați Constantin și Elena - 21 mai) / 220
28. Sfinţii, oameni deplini (Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel - 29 Iunie) / 230
29. Primul slujitor care a dat pe faţă minciuna închinătorilor la zei (Sfântul Prooroc Ilie - 20 Iulie) / 242
30. Sfântul Ioan Botezătorul - vestitorul pocăinţei şi al chemării la îndreptare (Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul - 29 august) / 250

BIBLIOGRAFIE / 261

I. ESEURI

Dialectica binelui și răului.
„A nu judeca pentru a nu fi judecat”[1]

Dialogul acesta, prilejuit de emoția morții, în care unii găsesc să judece manifestările tinerilor implicați în această dramă este unul cu profunde semnificații. Nu cred ca este datoria noastră aceea de a da verdicte lumești lucrării divine…

Părintele Paneloux, eroul lui Camus din „*Ciuma*” crede fără nicio șovăială într-o ordine rațională, care ar fi asigurată de un Dumnezeu justiţiar și înțelept. De aceea, pentru erou, apariția și ravagiile ciumei printre concetățenii săi nu constituie un „scandal”, nu îl pun în conflict cu existența; convingerea lui este că ciuma are o justificare mai îndepărtată, totuși o justificare: *„prea multă vreme această lume s-a învoit cu răul, prea multă vreme s-a bizuit pe iertarea cerească”*. Oamenii se ticăloșiseră și se complăceau numai în „divertisment”, cum ar fi spus Pascal, sau cum am spune despre tinerii aceştia din „clubul morții”.

DAR… într-un sfârșit, părintelui Paneloux începe să i se clatine credința în lume; el constată că nu este posibil întotdeauna să convertești răul într-un bine superior. Există și cazuri în care răul rămâne în exclusivitate un rău, de pildă suferința copiilor (vezi și cazul bebeluşilor nevinovaţi morți la maternitatea Giuleşti, sau al celor 116 copii morți în 1930 în biserica din Costești în vinerea Patimilor) pentru

[1] Articol publicat în https://constantanoastra.ro/ după tragedia din clubul „Colectiv” (30 octombrie 2015). În urma incendiului au murit 64 de persoane, în special tineri.

care nu poate fi găsită nicio justificare: *„Căci, dacă e drept ca libertinul să fie fulgerat, este de neînțeles suferința copilului”* („*Ciuma*”). De aceea, în spirit creștin, aleg să cred că totul este „în mâna lui Dumnezeu”, să cred Lui, să aleg iubirea şi mila Lui, ca să nu fiu redus la a nega totul…

Fiind preot nu pot să nu fiu alături de toți acești tineri plecați dintre noi. Nu am eu calitatea să-i judec pentru sfârșitul lor. Îi compătimesc și mă rog pentru sufletele lor, dar și pentru sănătatea celor aflați în viață cu trupurile cicatrizate; puteau fi copiii mei, rudele mele. Durerea mea este și trebuie să fie aceeași pentru oricine ar fi în această situație.

Ne putem ruga, putem crede, putem iubi, putem îndruma către îndreptare, dar a judeca rostul întâmplărilor din viaţa aceasta este mai presus de mintea noastră. Ne este dat să credem, dar și atunci când avem impresia că suntem între cei credincioși, trebuie să avem oglinda nimicniciei firii omenești, asemenea tatălui copilului lunatic, care mărturisește: *„Cred, Doamne! Ajută necredinței mele!”* (Marcu 9, 24).

A crede că ești credincios și deții prerogativa judecății semenilor mi se pare mai degrabă o manifestare a necredinței; și aceasta pentru că samarineanul milostiv, sutașul roman sau cei de pe urmă veniți la „nunta Fiului de Împărat” erau considerați, nu-i așa, cei „extra muros”, cei care erau priviți de „cei aleși” (așa cum se considerau ei) ca nevrednici și neprimitori de răsplata divină cea bună și dreaptă. Nu pare un tablou contemporan acesta?

Iisus Hristos avertizează: *„Nu judecați, ca să nu fiți judecați”* (Matei 7, 1), pentru că, în viziune creștină, cheia în clipa în care manifestăm această poftă de a gândi pentru cel de lângă noi, superficial, ne este dată tot de Mântuitorul

prin porunca desăvârșirii: *„Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți”* (Matei 22, 39). Iar atunci când ne îndeamnă să iubim pe „aproapele nostru”, nu ne indică cât de virtuos sau vicios este acesta, cât de vrednic sau nevrednic este acesta, cât de bun sau rău este. Dialectica aceasta a binelui și răului, a evidențierii binelui doar în „lupta” cu răul a făcut din Dostoievski un romancier atât de apreciat și de contemporan. Rodion Raskolnikov este exponentul acestei lupte, trecând de la „totul este permis” la suferința purificării și mărturisirii păcătoșeniei…

Suferinței, nedreptății și morții nu li se poate răspunde întotdeauna cu argumente

Crucea fiecărui om este făcută exact pe măsura lui și grea o fac numai nerăbdarea, nesupunerea și împătimirea noastră. Nu există suferințe fără folos, fără scop, de prisos, fiindcă nu cruzimea, ci dragostea determină încercările trimise de Domnul omului: „*Pe cine iubește Domnul îl ceartă, și biciuiește pe tot fiul pe care-l primește*" (Evrei 12, 6) și ceartă „*spre folosul nostru, ca să ne împărtășim de sfințenia Lui*" (Evrei 12, 10). Prin urmare, „*dacă am avut pe părinții noștri după trup care să ne certe și ne sfiam de ei, oare nu ne vom supune cu atât mai vârtos Tatălui duhurilor, ca să avem viață?*" (Evrei 12, 9).

Este adevărat că, atunci când un părinte suferă pentru o boală foarte grea a copilului sau un om a fost lovit de o boală incurabilă, auzi această întrebare atât de insistentă şi de adevărată totodată: „*de ce mi se întâmplă mie una ca asta, Dumnezeul meu?*", exprimând astfel greutatea crucii pe care o are de dus. Această întrebare se repetă neîncetat și nu i se poate răspunde decât cu lacrimi, și nu cu vorbe; cu simțăminte, nu cu gânduri; cu tăcere, nu cu opinii; cu compasiune, și nu cu răspunsuri. Dacă în această viață se întâmplă să intri măcar și pentru câteva minute într-o secție de oncologie a unui spital de pediatrie, vei ieși plin de multe „de ce"-uri: de ce există durerea? de ce nedreptatea? de ce copilașii? de ce în felul acesta? de ce negrăitei bucurii aduse de prezența lor nevinovată să-i succeadă suferința și întristarea? de ce? Și, dacă este pentru binele nostru, pe care

încă nu-l cunoaștem, de ce acest bine al nostru să fie atât de amar?

Am întâlnit un cuplu tânăr, doi oameni care, la scurt timp de când s-au cunoscut, în tumultul iubirii, s-au căsătorit. Nici un nor nu părea a adumbri anotimpul însorit al viselor lor. La scurtă vreme au avut și un copil, astfel calitatea relației lor a devenit și mai bună. Frumusețea unei prezențe noi în cămin și surpriza unei persoane inocente fac ca nopțile nedormite din primele zile ale existenței bebelușului să nu conteze.

Pe măsură ce copilul creștea, și legătura iubirii sporea. Deodată, însă, află că puiul lor a fost atins de o boală gravă. Copilul, în timp ce se juca, dintr-o dată amețește și este cuprins de dureri violente, fără un motiv aparent. Zâmbetul părinţilor este curmat, lăsând locul unor frici adânci și lăuntrice… Fiind oameni credincioși, părinții își pun nădejdea în Dumnezeu și chiar îmi mărturisesc cu ochii în lacrimi: *„Dumnezeu fiind iubire, dacă nu-i va fi milă de noi, I se va face milă de copilul nostru, pentru că este inocent!”*.

În urma analizelor, diagnosticul medicilor este cel de care se temeau cel mai mult: copilul suferea de cancer. În limba engleză, cuvântul *cancer* este tradus fie prin *cancer*, fie prin *crab*, care are și înțelesul de *rac*. Cuvântul acesta care amintește de delicioasa vietate marină, este, în fapt, în chip metaforic, răul ce cu unul din clești strânge creierul, iar cu celălalt sfredelește adânc inimile părinților și pe ale noastre, ale tuturor celor care îi cunoaștem. Și dacă, în urmă cu puține luni, ne îmbrățișam unul pe celălalt la gândul că Dumnezeu ne-a dăruit pe unul dintre îngerașii Săi, din clipa în care am aflat de cumplita boală a copilului, îmbrățișarea

adună ca într-un vas lacrimile tuturor, ca nu cumva să-l răpească de lângă noi pe cel care acum este îngerul nostru.

Și atunci încep numeroasele „de ce?-uri" ale acestei suferințe cumplite și ale previziunilor sumbre ale medicilor. Ne opunem lor, căutând refugiu în logica unui oarecare miracol. Ne amintim cum Hristos a înviat-o pe fiica lui Iair sau pe fiul văduvei din Nain sau pe fiica cananeencii și știm că Dumnezeu îi iubește în chip deosebit pe copilași, îndemnându-ne neîncetat să le imităm nevinovăția. Și atunci ajungem să sperăm că și copilul acesta poate fi salvat tot printr-o minune divină.

Numai că **minunile sunt minuni, pentru că nu se petrec atât de adesea** și, mai mult, ajungem să ne gândim: dacă face o minune cu noi, de ce să trăiască numai unii prezența Sa binefăcătoare, iar alții să fie privați de ea?… Și apoi, dacă poate să facă minuni, de ce nu-i vindecă pe toți, sau, de fapt, de ce nu nimicește orice boală, ca să trăim puținii ani ai vieții noastre în liniște și bucurie?

În nici un moment părinții nu au tăgăduit și nu tăgăduiesc existența lui Dumnezeu, în nici un moment nu și-au pierdut credința, doar că, în momentele acelea de maximă suferință, tatăl copilului, nemaisuportând nenumăratele și zilnicele sfaturi ale tuturor celor din jur, a avut multe întrebări simple, dar grele: *Pe cei care ne mângâie și răspund durerii noastre cu sfaturi și vorbe, de ce nu-i iubește și pe ei Dumnezeu așa cum ne iubește pe noi? De ce copiii lor să se joace fără grijă și să râdă, iar al nostru, palid, să trăiască prin mijlocirea medicamentelor și a perfuziilor? De ce copiii lor să se amuze cu glume și obrăznicii copilărești, iar al nostru să fie amăgit cu minciunelele și speranțele noastre false, anume că se va face bine și că se va duce la școală? De ce aceia să-și facă*

planuri de viitor cu copiii lor, iar noi să tremurăm cu gândul la ce ne așteaptă și să ne bucurăm doar că încă o zi mai trece alături de copilul nostru?

Există și acest sentiment că nu avem dreptul să-L luăm la întrebări pe Dumnezeu, că nu avem dreptul să-I adresăm aceste „de ce?"-uri. Dar aceste „de ce?"-uri au fost binecuvântate și sfințite – spune Nikolaos, mitropolit de Mesogheea și Lavreotiki – de Însuși Hristos pe cruce, atunci când spune: „*Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?*" (Matei 27, 46; Marcu 15, 34)[2]. Întrebarea aceasta este întocmai ca multe dintre întrebările oamenilor aflați într-o situație disperată și greu de suportat și pare că și întrebarea Mântuitorului, ca și întrebările noastre, rămân fără răspuns. Rămân fără răspuns în aparență, însă, cel puțin în cazul Mântuitorului, evenimentele au scos la iveală și răspunsul. Ne amintim totodată că asemenea „de ce?"-uri au ieșit și din gura lui Iov sau de sub scriitura lui David, doi oameni care au asistat la moartea copiilor lor, dar care au rămas paradigmatici prin credința, perseverența și răbdarea lor.

Tocmai durerea naște adevărul, iar marea provocare și povară pentru oamenii trecuți prin drame este aceea de a căuta răspunsuri la multele „de ce?"-uri în afara lor. Răspunsul, însă, nu poate fi aflat decât înăuntrul nostru, nu în așa-zisele situații asemănătoare, nici în cărți cu notorietate. Și, dacă nu primim nici astfel răspunsurile pe care le așteptăm în privința neputinței și scăderilor firii omenești, trebuie să fim convinși că suferinței, nedreptății și morții nu li se poate răspunde întotdeauna cu argumente.

[2] Nikolaos, mitropolit de Mesogheea și Lavreotiki, *Acolo unde Dumnezeu nu se vede. Asumarea suferinței și a bolii*, trad. de Gabriel și Laura Mândrilă, Editura Sophia, București, 2014, p. 20-21; 89-91.

Oricât am căuta noi, oamenii, argumente lumeşti, nu ştim dacă sunt cele pe care Dumnezeu le are în plan. Moartea, durerea, nedreptatea sunt taine pe care orice răspuns nu face decât să le zdruncine, pentru că, în aceste situații, adevărul nu se exprimă asemenea unei opinii sau asemenea unui argument, ci se oferă cu smerenie și suferință comunională.

Dacă cineva poate scăpa de ispita de a se îndoi, atunci ajunge să privească adevărul dintr-o perspectivă pe care niciodată nu și-ar fi putut-o închipui; de asemenea, dacă cineva reușește să primească suferința, dă naștere unor simțiri nemaiîntâlnite, descoperind stări care altfel n-ar putea fi închipuite și trăite. M-a uimit răspunsul unei copile, grav bolnave, care știa că urma să moară. Discutând cu ea, la un moment dat am simțit nevoia să previn obsesiva întrebare: *„Știu că mă vei întreba – de ce mi se întâmplă mie acestea?”*, însă ea mi-a răspuns senin: „***Nu, eu nu îmi mai pun de multă vreme întrebarea aceasta, pentru că eu nu îmi aștept moartea, ci îmi aștept luminarea!***”.

Negru și alb. Moarte și înviere

Evenimentele tragice care se petrec în întreaga lume din pricina atentatelor sângeroase ne prilejuiesc o seamă de întrebări și reflecții privitoare la moarte și la sensul ei. Cu siguranță că vor exista în rândul cititorilor reflecții de genul: *„Ce subiect macabru! Toți vom muri într-o zi, dar trebuie neapărat să vorbim despre acest lucru?”*

De-a lungul vremii, atitudinea societății în fața morții apare oarecum contradictorie. În timpul burgheziei, spre exemplu, aceasta își dorea „să ascundă” moartea. Joseph Pieper a strâns pe această temă detalii semnificative care ne arată că, la un moment dat, într-un ziar american de bon ton, cuvântul „moarte” nu trebuia să apară. Pe de altă parte, în societatea contemporană, prin intermediul mass-media, se vorbește despre moarte atunci când există drame umane sau când, pur și simplu, personalități ale vieții sociale părăsesc lumea aceasta.

Schleiermacher a vorbit cândva despre naștere și moarte ca despre niște „găuri” prin care omul privește asupra infinitului. Or, tocmai acest infinit pune în discuție viața sa obișnuită. De aceea, moartea trebuie să devină concretă, obișnuită, publică, iar eliminarea fricii de moarte – ca rezultat al credinței în viața veșnică – să devină constantă a vieții omului.

Desigur că petrecerea firească a vieții pământești în viziunea majorității înseamnă atingerea senectuții. Nu întotdeauna se întâmplă astfel. Se poate muri de boli grave de la vârste fragede, se poate muri accidental sau violent și

atunci când considerăm nedrept ca oameni nevinovați și care ar fi mai avut mult de trăit să moară, ne întrebăm de ce? *Moartea nu este ceva firesc*, ea nu se găsește în planul inițial al creației, ci, dimpotrivă, constituie o deviație și o pervertire a lucrării creatoare a lui Dumnezeu. Și afirm acest fapt pentru că moartea este nedreaptă prin însuși începutul ei. Primul om despre care Sfânta Scriptură ne spune că a murit a fost Abel, cel nevinovat și drept, ucis de fratele său, Cain.

Moartea este urmarea cea mai evidentă a răului… Creștinismul, însă, a biruit cu desăvârșire moartea, fiind învățătura care poate răspunde nevoii imperioase a unei abordări a morții și aceasta deoarece Învierea lui Hristos constituie garanția învierii noastre, fiind un act de dreptate, ilustrat sugestiv de icoana Învierii care-L reprezintă pe Iisus pogorând la iad pentru a-i ridica pe cei ținuți acolo. Astfel că, *dacă moartea deține o cheie care poate descuia orice casă, orice palat, orice ascunziș, învierea are dublura acestei chei și nu numai…are și înveșnicirea întru lumină pentru cei vrednici.* De aceea, Sfântul Ioan Gură de Aur folosea adesea expresia: „*Moartea nu este bună, dar este bine să te găsești împreună cu Hristos după plecarea de aici*"; și aceasta deoarece moartea, din perspectivă creștină, implică două aspecte: *moartea trupească*, dar și *moartea spirituală,* cea în care devenim „robi ai păcatului".

Toate învierile din morți relatate în Noul Testament sunt îndreptate către tineri. Iisus Hristos învie pe tânărul din Nain, pe fiica de numai 12 ani a lui Iair, pe Lazăr din Betania, în timp ce Sfântul Apostol Petru o învie pe tânăra Tavita, iar Sfântul Apostol Pavel pe Eutihie din Troa, de asemenea un tânăr, ceea ce arată că emoția și suferința în fața morții este mai puternică atunci când dintre noi pleacă

un tânăr. Iisus chiar a plâns când a auzit că prietenul Său, Lazăr, a murit; a plâns chiar dacă urma să-l învieze din morți…

De aceea, ***moartea în sine nu vine de la Dumnezeu, ci din răul care este lăsat nesupravegheat în lume.***